

Mons. ThLic. Tomáš Holub, *Th.D.*

Duchovní služba v armádě

Rozhovor s Mons. ThLic. Tomášem Holubem, Th.D.

„Radosti a starosti vojáka jsou radosti a starosti vojenského kaplana.“ Tak zní motto Duchovní služby Armády České republiky, která byla založena v roce 1998. U jejího zrodu stál Mons. ThLic. Tomáš Holub, Th.D., který řadu let působil jako vojenský kaplan a v současnosti vykonává funkci poradce ministra obrany pro duchovní službu. Více se o ní dozvíte přímo od něj, v rozhovoru, který nám laskavě poskytl.

Monsignore, na samý úvod bych se Vás ráda zeptala, jak jste se vlastně ke službě vojenského kaplana dostal? Když jste o ni byl požádán, váhal jste s odpovědí?

Já jsem byl vůbec prvním českým vojenským duchovním po skončení komunistického režimu. Biskupská konference hledala v roce 1996 někoho, kdo by odjel s českými vojáky do Bosny v rámci mise IFOR. Tehdy měl tuto oblast pastorece na starost pan biskup Cikrle, který mě proto oslovil. Moje rozhodnutí, jestli nabídku přijmu nebo nepřijmu, nebylo úplně nezávislé, protože mi bylo řečeno, že zde není nikdo jiný, kdo by vojáky doprovázel. To bylo asi hlavním důvodem, proč jsem odpověděl kladně a vydal se do Bosny místo toho, abych jel podle původního plánu studovat do Říma.

Takže jste od začátku počítal s tím, že když nabídku sloužit v armádě přijmete, tak budete muset jet do Bosny a Hercegoviny?

Ta nabídka se netýkala služby v armádě jako takové, ale šlo přímo o doprovázení českých vojáků do Bosny. Teprve když jsem se po osmi měsících vrátil, tak se na úrovni generálního štábu a biskupské konference jednalo o tom, že bych mohl zůstat v armádě jako ten, kdo by připravoval vznik vojenské duchovní služby.

Vznikala služba vojenského kaplanství v Čechách po vzoru jiných států?

Vojenská duchovní služba existuje ve všech demokratických státech Evropy i Severní Ameriky, a nejen v nich. Funguje celosvětově. Nicméně její forma, která byla zavedena v České republice, nemá obdoby a je specifická v tom, že každý z duchovních je společným kandidátem a po svém přijetí zástupcem všech církví, které jsou sdruženy v Ekumenické radě církví a v České biskupské konferenci. To znamená, že to není pouze kandidát, kterého ostatní schvalují či akceptují, ale deklaruje se, že je to společný zástupce. Tento silný ekumenický akcent je v podstatě něčím specifickým.

Daří se ekumenická spolupráce ve vojenské duchovní službě, anebo zde dochází ke střetům? Případně v jakých ohledech?

Já osobně, po dvanácti letech aktivní služby vojenského kaplana a nyní jako poradce ministra obrany, vnímám projekt vojenské duchovní služby jako svědectví o smysluplnosti ekumenismu, protože spolupráce mezi církvemi funguje výborně. Její vysoká kvalita nepochybně souvisí s velkými nároky, kladenými ve výběru na ty, kdo do služby v armádě nastupují. Jednou ze základních podmínek pro přijetí je právě ekumenická otevřenost. Už v přijímacím pohovoru s biskupem jsou na ni všichni adepti dotazováni. Další podmínky jsou zárukou toho, že

v armádě působí v řadách duchovních skutečně vynikající osobnosti. Na základě vlastní zkušenosti mohu říci, že společné intenzivní zážitky jednotlivé duchovní spojují, vytvářejí prostor pro spolupráci a vzájemnou otevřenost dále stimulují. V počátcích vojenské duchovní služby jsme ve snaze o ekumenickou spolupráci do jisté míry řízeně prošli takovými třemi základními úrovněmi: První úroveň byla úrovní vzájemného respektu a úcty vůči druhým. Na druhé úrovni jsme se konfrontovali s reálnými rozdílnostmi, které zúčastněné zraňovaly, ale potom, pod vedením facilitátora, se nám během třídní řízené diskuze podařilo postoupit na třetí úroveň a navzdory vědomí, že mezi námi existují zraňující rozdíly, jsme dospěli k přesvědčení, že chceme hledat společnou cestu. Je to ovšem dlouhý proces a obrovské bohatství, které je třeba pečlivě strážet, aby s příchodem nových kaplanů nezaniklo. Nicméně, když je dobře stráženo, vydává významné pozitivní svědectví navenek.

Ekumenická otevřenost je tedy jedním z důležitých předpokladů pro duchovní službu v české armádě. Je kromě toho nutná ještě nějaká zvláštní formace nebo je požadováno speciální vzdělání?

Když jsem do služby nastupoval já, tak jsem musel absolvovat přípravu jako všichni ostatní vojáci, ale žádné speciální vzdělávání vojenských kaplanů po teologické stránce tenkrát neexistovalo. To se od té doby samozřejmě výrazně změnilo a posunulo vpřed, také zásluhou Teologické fakulty Jihočeské univerzity, která právě zahajuje kurz nazvaný „Identita sloužícího křesťana“.

Co je vlastně základním teologickým východiskem vojenského kaplanství?

Základní východisko je dáno tím, co říká konstituce II. vatikánského koncilu *Gaudium et spes*, že radosti a starosti člověka v dnešním světě jsou radostí a starostí církve. To je věta, která je naším základním mottem, jež nás vede k tomu, abychom společně s vojáky prožívali jejich radosti a starosti a potom je ve víře a v modlitbě předkládali Bohu. Taková je hlavní myšlenka, od níž se služba vojenského kaplana odvíjí. Nejedná se o činnost prvořadě evangelizační, nýbrž o službu doprovázení člověka v jeho radostech a starostech, které kaplan modlitbou „přetavuje“ a nabízí vojákům duchovní blízkost.

Přestože evangelizace nestojí na prvním místě, stává se někdy, že voják nachází příčiněním vojenského kaplana víru v Boha?

Ano, stává se to. Kaplan zpravidla nezačíná mluvit s vojáky o náboženství jako první, ale už jeho přítomnost mezi nimi skýtá příležitost k duchovním rozhovorům, které se vedou a mnohdy nekončí na informativní rovině.

Nabídka duchovní podpory je adresována všem vojákům bez výjimky. Od čeho se tato univerzalita odvozuje? Má nějaké biblické zakotvení?

Ochota pomoci všem má svůj pevný základ ve 25. kapitole Matoušova evangelia. Ježíšova slova „cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili“ vybízají ke službě každému potřebnému.

Setkal jste se někdy i s výslovným odmítnutím pomoci ze strany vojáků?

Já myslím, že každý vojenský kaplan se s ním někdy setkal. Odmítnutí nabízené pomoci bezesporu patří ke svobodě vojáka.

A nebylo to pro Vás demotivující?

Já osobně jsem to prožíval jako zranění své víry. Rozhodující je především to, jestli člověk chápe svoji službu pouze jako zaměstnání, anebo jestli vnímá, že do ní byl povolán Bohem a toto

povolání je součástí jeho identity. Pokud tohle nemá vyjasněné, tak odmítnutí pociťuje skutečně jako existenciální ohrožení. Samozřejmě byly chvíle, kdy jsem tváří v tvář odmítnutí vnitřně zápasil o vlastní identitu.

Povolání vojenského kaplana patří k pomáhajícím profesím, ve kterých je člověk ohrožen syndromem vyhoření... Jakým způsobem se mu může bránit?

Pro vykonávání profese v extrémních podmínkách je důležitá dobrá příprava, a to i příprava psychologická. Bez ní snadno dojde k selhání. Rovněž je důležité dbát na určité zásady, jako například chránit si vlastní soukromí a podobně. Nezanedbatelný je samozřejmě význam osobního duchovního života. Troufám si tvrdit, že bez něj je syndrom vyhoření obrovským rizikem.

Řekl jste, že vojenští kaplani doprovázejí vojáky v jejich radostech a starostech. Mají i oni sami možnost svoje radosti a starosti s někým sdílet?

Vojenská duchovní služba je struktura, v rámci níž je pamatováno i na tuto potřebu. Každý kaplan má svého partnera, kterému se ve vojenském prostředí říká „body“ a který mu stojí coby přítel na blízku. S ním se může sdílet, ale přitom je nutné, aby zachovával zpovědní tajemství. S jeho obsahem zůstává sám a musí to umět unést.

V armádě působí vedle vojenských kaplanů také vojenští psychologové. V čem se jejich role liší a v čem se naopak podobá?

To je poměrně častá otázka. Je třeba říci, že úloha vojenského psychologa zaznamenala určitý vývoj. Dnes jsou vojenští psychologové činní především ve fázi výcviku. Jedná se spíše o instrumentalizovanou pomoc k dosažení cíle než o osobní podporu lidského rozměru života vojáka. Pozice vojenského kaplana a vojenského psychologa se stále více konkretizuje. Jistěže úloha psychologa zahrnuje i lidskou pomoc, a v této oblasti je mnoho styčných bodů. To, co zůstává rozdílné, je právě privilegium zpovědního tajemství v kněžské službě, protože ve službě psychologické povinnost zachovávat tajemství v takové míře neexistuje. Další zásadní rozdíl je ten, že kaplan se nechává vést Bohem a zodpovídá se na prvním místě Jemu, nikoliv svému veliteli. To si myslím, že významně ovlivňuje formu jeho přítomnosti v extrémních situacích.

Dočetla jsem se, že na Hradčanech stojí vojenský kostel, zasvěcený svatému Janu Nepomuckému, a kromě něj existuje v Čechách ještě několik vojenských kaplí (například v Bechyni, ve Vyškově nebo v Žatci). Jsou bohoslužby, které zde probíhají, něčím specifické? A kdo se jich zúčastňuje?

Kostel svatého Jana Nepomuckého na Hradčanech se od zmiňovaných vojenských kaplí výrazně odlišuje svou pozicí, protože kaple jsou součástí vojenských areálů – to znamená, že se nacházejí v zóně, do které nevoják nemá přístup, a slouží přímo přilehlé základně jako takové. To má také vliv na jejich chod. Obvykle jsou tam slaveny pravidelné odpolední bohoslužby, které jsou více či méně, spíše méně, navštěvovány, a konají se tam různé specifické obřady u příležitosti důležitých událostí v životě celé jednotky. Hradčanský kostel je historicky vojenským kostelem, tuto funkci plnil již za první republiky, a je to kostel, který je otevřený veřejnosti. Dá se říci, že je symbolem duchovního rozměru armády. Probíhají zde různé příležitostné bohoslužby, jako například oslavy Dne veteránů. Je to rovněž místo modliteb za zemřelé a padlé vojáky a modliteb za mír na celém světě. Kromě toho je kostel využíván jako každý jiný. Především vojáci a jejich rodiny zde slaví křty, svatby a podobně. Jednou za týden se tady konají modlitby za mír, které duchovní služba věrně drží, třebaže účast není hojná.

Je ještě něco, co zůstalo nevysloveno, na co jsem se Vás nezeptala a co byste našim čtenářům rád sdělil?

Já myslím, že existují dvě roviny, které jsou velmi důležité, když se lidé na pozadí teologie zajímají o duchovní službu v armádě: Jedna rovina je pastorační, kterou jsme se zabývali vlastně v celém rozhovoru, a druhá rovina je etická. Na této druhé rovině jde o vyjasnění si principu menšího zla jako východiska, které ospravedlňuje skutečnost, že armáda je součástí společnosti a nese za ni díl zodpovědnosti. Domnívám se, že je velkým úkolem dnešních teologů tuto etickou rovinu zpracovat, protože moje zkušenost mi říká, že nesnadná otázka volby menšího zla řešená v dramatické situaci války se klade také v mírové situaci, kdy život z víry mnohdy znamená volbu menšího zla a nikoliv jen hledání pozitivního dobra.

O tomto tématu jste také důkladně pojednal v rámci své disertační práce, nazvané „Boj proti terorismu ve světle nauky o takzvané spravedlivé válce“. Čtenářům ji mohu vřele doporučit. Vám, monsignore, moc děkuji za zajímavý rozhovor.

Kateřina Brichcínová